

Eina nuo 1988 m. spalio 28 d.

LPKTS puslapis interne: <http://www.lpkts.lt>

LIETUVOS POLITINIŲ KALINIŲ IR TREMTINIŲ SĄJUNGOS SAVAITRAŠTIS

* 2016 m. rugsėjo 30 d. *

Jie žuvo, kad mes gyventume

Ant kalvelių išsidėstęs Želvos miestelis Ukmergės rajone rugsėjo vidury sulaukė daug gražių svečių – į šv. Mišias suplaukė mūsų filialų nariai iš visos Lietuvos: Anykščių, Molėtų, Vilniaus, Kauno, Šilalės, Šiaulių, Širvintų, Panevėžio, Ukmergės, Utenos. Ir proga neeilinė – rezistencijos aukų pagerbimas Želvos memorialo 25-mečio proga.

Želvos Šv. Ignaco Lojolos bažnyčioje šv. Mišias aukojo Kaišiadorių vyskupas emeritas Juozapas Matulaitis. Po jų eisena, pasipuošusi Trispalvėmis, filialų, šaulių, „Miško brolių“ vėliavomis, žygiavo per Želvos miestelį iki memorialo rezistencijos aukoms atminti. Cia, pušų apsuptyje dauboje, prie gulinčio kryžiaus su išrašytomis žuvusių partizanų pavardėmis, vyko iškilmingas minėjimas. Sugiedojus himną ir tylos minute pagerbus žuvusius Laisvės kovų dalyvius, LPKTS Širvintų ir Ukmergės filialų jungtinis tremtinių choras padainavo Antano Paulavičiaus dainą „Partizanai“, tapusią visų kovotojų himnu.

I šią žyryduobę 1945–1946 metų rudenį buvo pradėta gabenti žuvusių jaunuolių kūnai iš Ukmergės, Utenos, Anykščių, Molėtų... Manoma, kad čia užkasta apie 80–90 partizanų. Kūnų niekinimas – tai dar vienas būdas pašitycioti iš partizanų ir sukelti begalinį skausmą artimiesiems. Jų gyvenimas paprastas. Jie buvo kuklūs kaimo vakinai, apie žygdarbius negalvojo.

Prie paminklo labai nuoširdžiai

kalbėjo Želvos klebonas Petras Avižienius: „Horizontalus kryžius vienintelis toks Lietuvoje. Labai prasminga ši vieta, ji primena bažnyčią...“

Ciobreliai skupėsi kvepiančioje dauboje skaičiau ant kryžiaus išrašytas pavardes ir skaičiavau jaunuolių metus – dažnam jų buvo tik 22-eji...

Žuvę 1945–1946 metais, gimę apie 1924 metus...

Šio paminklo-kryžiaus pastatymu rūpinosi Albertas Pagalys. Jis dalyvavo pasitarimuose ir pastatymo darbuose, rinko lėšas. A. Pagalys pasakojo, kaip jam teko ši nemalonai našta – pinigų rinkimas. „Susirinkome visi pasitarati, niekas nenori rinkti pinigų. Per žioplumą man teko šis rūpestis“, – prisipažino A. Pagalys. – Kai pradėjome žyryduobėje kasinėjimo darbus, tai kur tik pajudinižemę, išlenda kaulai“. Važinėjo jie po apylinkes, surašė žuvusių pavardes. Surinko apie 70 pavardžių.

Prie paminklo prisiminimais pasidalijo buvęs politinis kalinas Algirdas Motiejūnas: „Nemačiau gulinčių kūnų, nes buvau Sibire. Tačiau grįžęs mačiau

išbarstytais kaulus...“ Iš Kačerginės atvykusi Meilutė Mikšienė, partizano Meilaus-Daktaro sesuo, padainavo partizanišką dainą.

Renginyje dalyvavo ir kalbėjo Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjungos pirmininkas dr. Gvidas Rutkauskas, LPKTS tarybos pirmininkė, LR Seimo narė Vincė Vaidevutė Margevičienė, Ukmergės rajono meras Rolandas Janickas, savivaldybės administracijos atstovai Agnė Balčiūnienė, Klaudija Stepanova, LPKTS Šilalės filialo tarybos narė Loreta Kalnikaitė, LPKTS Vilniaus skyriaus pirmininkas Petras Musteikis.

Želvos bendruomenės namuose vyko kita šių prasmingų iškilmių dalis. Želvos gimnazijos gimnazistai atliko

kompoziciją „Kalnai“, koncertavo Ukmergės kultūros centro mišrus choras „Tremtinys“ (vadovė Julija Juodienė), Liaušių etnografinių ansamblis „Ievužė“, vadovaujamas Aldonos Čatrauskaitės. Išsamų pranešimą apie Želvos krašto partizanus paruošė mokytoja Rasa Povilienė. Minėjimą ir koncertą vedė LPKTS Ukmergės filialo pirmininkė Aldona Kalesniškienė ir Želvos bendruomenės pirmininkas Gintautas Povilius.

Renginio pabaigoje LPKTS pirmininkas dr. Gvidas Rutkauskas padėkojo LPKTS Ukmergės filialui ir pirmininkai Aldonai Kalesniškienei ir Želvos bendruomenei už prasmingą renginį.

Audronė KAMINSKIENĖ
Eduardo Manovo nuotrauka

Vyresnio amžiaus žmonės – mylimi ir reikalingi

Biblijos 90-ojoje psalmėje yra parašyta:

„Gyvename septynias dešimtis metų, o jei tvirtesni – galbūt aštuonias.

Bet dauguma tų metų grynas triūsas ir vargas, – jie greitai prabėga“.

Tuo metu, kai buvo kuriama ši psalmė, retas asmuo sulaukdavo savo septyniasdešimtojo jubiliejaus ar dar garbingesnio amžiaus. Tačiau šiandien tokis amžius nieko nebestebina, nes dėl medicinos pažangos, geresių visuomeninių bei ekonominų sąlygų daugelyje pasaulio šalių žmonių gyvenimo trukmė žymiai pailgėjo. Remiantis Eurostat populiacijos raidos prognoze, jau 2060 metais maždaug kas trečias ES pilietis bus 65 metais amžiaus arba net vyresnis. Lietuvoje 2015 metų pradžioje buvo 18,7 procento, tai yra 547,1 tūkstančio 65 metų ir vyresnių žmonių, iš jų 149,1 tūkstančio (27,3 procento) buvo 80 metų ir vyresni. 2015 metų pradžioje šalyje gyveno 368 žmonės, kurie buvo sulaukę šimto ir daugiau metų. Pagyvenusių moterų yra daugiau nei vyrų. 2015 metų pradžioje šalyje 65 metų ir vyresnio amžiaus moterys sudarė 66,4 procento visų 65 metų ir vy-

resnių gyventojų. 80 metų ir vyresnio amžiaus moterų buvo 2,7 karto daugiau negu vyrų.

Padaugėjus senyvo amžiaus visuomenės narių gretoms atsirado nauji iššūkiai ir diskutuotini klausimai viešojoje erdvėje senorų tapatumo ir savi-realizacijos temomis. Todėl noriu pasakyti, kad senorai yra mylimi ir reikalingi mano ir ateities kartoms. Žinau, jog kalbu tiems ir apie tuos, kurie jau nuėjo ilgą gyvenimo kelią ir turi savo vertingus patirties lobynus, kurie yra itin vertingas potencialas visuomenės moraliniams ir vertybiniams tobulejimui.

Jūs pajutote Senovės romėnų poetų apraštą procesą – negrižtamą laiko tekėjimą. Tiesa, šiandienos senorų gyvenimo laikas paženklinatas itin reikšmingais istoriniais įvykiais: pasaulinių karų siaubu, kova už mūsų šalies nepriklausomybę, politinės santvarkos pasikeitimu, lėmusiu ekonomines, politines ir visuomenines pasekmes. Tokios visuomenės problemos ir kentėjimai išbando žmogaus psychinį ir fizinį atspurumą ir netgi sukrečia pačius tikėjimo pamatus. Tokia patirtis moko žmogų, jog kasdieniai sunkumai ugdo asmens

brandą ir grūdina jo charakterį. Tačiau metai prabėga greitai, o gyvenimo dovana, nors ją lydi vargai ir kančios, yra pernelyg graži ir vertinga, todėl ji negali pabosti. Ši tvirtybė, kurią išgijote savo patirties dėka, yra labai vertingas pa-

likimas mūsų ir ateinančiai kartai. Dažydami savo išmintimi ir patirtimi padedate jaunesniems visuomenės nariams susidėlioti pamatinės vertės, kurios tampa mūsų moralės pagrindu.
(keliamas į 4 psl.)

Antisemitizmo provokavimo vajus

Kai šviesaus atminimo rašytojas Jonas Mikelinskas, matydamas išskirtinių žydų genocido eksploatavimą žiniasklaidoje, kėlė klausimą, kodėl toks genocidas pasireiškė tolerantiškoje kitačiams Lietuvoje, niekas iš mūsų rašytojų bei intelektualų nepanoro nei šio klausimo tyrinėti, nei apie tai diskutuoti, o žydų tautybės rašytojo oponentai trumpai jam atsakė: „Mums nesvarbu, kodėl toks genocidas buvo, mums svarbu, jog jis buvo“.

Sių eilučių autorius straipsnyje „Žydų genocidas – atoveikis į klaudiatikystę“ („XXI amžius“, 2004-09-01), bandė atsakyti į rašytojo keltą klausimą, tačiau nei prieštaraujančiu jo iškeltomis priežastims, nei joms pritariančiu žiniasklaidoje nesulaukė. Kodėl? Ar klausimas neberekalauja atsakymo, ar užtenka pasakyti – „buvo“ – ir plačiai eskaluoti šį genocidą, įvardinant lietuvių tautą žymiai prie jo prisdėjus?

Beveik kasdien pastaruoju metu žiniasklaida, tarsi gardžiuodamasi savinieku, skelbia vis naujus rašinius, kaip

lietuviai kolaboravo su naciais, kaip išduodavo bei žudė žydus, kaip grobstę jų turtą. Žinotina, jog tie vagys „nebuvo nacionalistai“, jog ir į Sibirą ištremtų lietuvių turtu nesibaurėjo, kartu jie buvo entuziastingas stribų rezervas. Pasiskaičius tokiai rašinių komentarus, rasime pakankamai ir antisemitinių, deja, išprovokuotų. Antai Rūtos Vanagaitės knyga jau pačiu provokuojančiu pavadinimu „Mūsiškiai“ skatino lieti neadekvaciās tiek dėl antraštės, tiek dėl turinio emocijas. Nesenai aktyviai viešintos žinios, interviu, reportažai apie „pasaulinį saskrydį“ Molėtuose, primenant, kaip lietuviai (molėtiškiai) žudė ir naikino žydus. Panašų „saskrydį“ Veliučionyse netoli Vilniaus vėl skelbia Rūta Vanagaitė. Vėlbus reportažai apie „pasaulinį saskrydį“, į kurį suvažiavo pažiūrėti pasaulyje dar nematyti išgamų, kurie šaudė žydus. Tarsi mūsų kiršintojams neaišku, kad ne Lietuva vykdė tuos nusikaltimus, nes mūsų valstybė buvo okupuota vokiečių nacių ir tik okupacinei valdžiai išverčiant

būta talkininkų iš lietuvių, lenkų, rusų ir net žydų pusės. Todėl vanagaitėms, valatkoms, kanovičiams, sutkams, ivaškevičiams, tapinams nereikėtų teisti Lietuvos, kurios tada nebuvó – ji buvo okupantų gniaužtuose. Kiršintojams, suklaidintiems šiaip pik tavalių ar profesionalų, vykdančių gautą užduotį šmeižti ir dezinformuoti, skleisti iškraipyitus faktus, reikėtų bent kiek pasiaiškinti aplinkybes, kuriomis skausmo ir kančios išvargintoje tautoje vyko žudynės ar pogromai, skatinami sveitim kariaunų.

Todėl, kai šiomis dienomis placių kalbama, kad lietuviai nei iš šio, nei iš to tarsi paklaikę pradėjo šaudyti savo kaimynus žydus, J. Mikelinsko klausimas kodėl išlieka aktualus. Kai kurie iš žydų tautybės veikėjams, reikalaujančiams atsiprašymą, atgailos, Lietuvą skelbiantiems esant žydžaudžių tauta, vertėtų giliau susimąstyti, objektyviau vertinti įvykius, pripažinti ir savo tautiečių klaidas ir kaltes. Tačiau tarp tų rėksnių, tikėtina, yra pakankamai ap-

mokamų. Jie nesuinteresuoti mąstyti, o juolab pripažinti, jog įtemptoje psichologinėje karos atmosferoje šaudyti galėjo išsamoningai psichologiskai apdoroti, nekalbant apie tam naudotus kriminalinius nusikaltėlius, kalinius.

Išvešėjės lietuvių kaltinimo žydžaudystė vajus – beveis, jis tik kiršina, provokuoja antisemitizmą. Bet juk tai gali būti „zadanija“ – sukelti neįmanomą sugyventi atmosferą, juolab kokius išpuolius. Nejaugi „zadanijos“ vykdytojai nenutuokia, kokios nedraugiškos šalies per draugiškos šalies žydžaudžių medžiotojų užduotį vykdo?

Susidaro išpūdis, kad tikraja genocido priežastį norima nuslepsti. Ir panasu, kad vienmesdami kaltinimus kitiems, keldami reikalavimus atsiprašyti bei atgailauti, priežastį slepia, aiškintis vengia patys kai kurie žydų veikėjai. Ar nepanašu, jog žydams slėpti genocido priežastį, būti amžinai nuskriaustaisiais yra naudinga? Juolab kai tarsi „mūsiškiai“ provokuoja antisemitizmo vajų.

Algimantas ZOLUBAS

Istorija be „baltų dėmių“

Ašmenos žydų tragedijos kaltininkai

Pabaiga.
Pradžia Nr. 35(1201)

Yitzhakas Aradas nesmerkia genčių už žydų šaudymą

Pasak Y. Arado, „Veisas sutiko sumžinti aukų skaičių nuo 1500 iki 600 žmonių po to, kai buvo papirktas. Gensas ir Desleris buvo vieninteliai, kurie žinojo tikrai žydų policijos kelionės tikslą į Ašmeną. Pareigūnai ir kitas personalas, kurie važiavo iš Vilniaus geto į tą miestelį, nežinojo kelionės tikslą iki dienos prieš akciją, kuri buvo įvykdyta spalio 23-iąją.“

Tolesni Y. Arado komentarai rodo, jog jis nesmerkia žydų policijos veiksmų. Tiesa, autorius pasako svarbų faktą – geto policija gavo referento žydų reikalams Franco Murerioleidimą vykstant „atlikti užduocių“ į Vilniaus krašto miestelių getus vilkėti tamsiai mėlynos spalvos uniformas, užsidetėkupurėles su snapeliu, ant kurių būtų Dovydo žvaigždė ir skiriamieji ženkli (p. 342; akcijų metu vokiečių darytose fotografijose aiškiai bus matyti tik uniforma ir kepurės su snapeliu, todėl vėl kaltė bus galima suversti lietuvių policijai! – I.T.). Aradas parenka geto gyventojų nuomonės, kuriomis bandoma pateisinti Genso ir policijos elgesį, pavyzdžiui:

„Kai policininkai grįžo į getą, greitai išplito žinia, kad Ašmenoje įvyko akcija ir kad žydų policija joje aktyviai dalyvavo. Operacija buvo šokas geto bendruomenei, bet nebuvo bendro Genso ir policijos veiksmų pasmerkimo. Krukas, kuris kritikavo policijos vaidmenį Ašmenos akcijoje, rašė: „Didžiausia tragedija buvo ta, kad vieša nuomonė iš esmės buvo Genso pusėje...“ Kalmanovičius teigė: „Jei akciją būtų vykdę kitatačiai (vokiečiai ir lietuvių), aukų skaičius būtų didesnis.“ Geto bendruomenė policijos veiksmus, kurie pasibaigė išsaugant kiek galima daugiau žmonių, laikė padiktuotais realybės.

Vilniaus geto siaubus išgyvenęs Grigorijus Šuras (žuvęs Štuthofo koncentracijos stovykloje) savo dienoraštyje apskritai neigiamai vertina policiją ir Gensą, jis vienintelis iš okupuotos Lietuvos teritorijoje rašiusi autoriumi drįso pasakyti kraupią tiesą apie Ašmenos akciją, kurią jis vadina baudžiamaja ekspedicija: „Baisi nešlovė ir gėda – ekspediciją sudarė žydai, kurie patys turėjo atliki šį siaubingą darbą“ („Grigorijus Šuras. Užrašai. Vilniaus geto kronika“, 1997, p. 85. G. Šuras smerkia gentainius ir dėl kepurių: „Spalio 18-ają įgetą atėjo p. Vaisas, gestapo atstovas, ir atneše uniformines lietuvių kepures, tik su metalinėmis Dovskydžių žymėmis. Tą pačią dieną žydų policininkai nuo geto gatvėmis einančių žydų émė nuvilkinėti odinius paltus. Jie buvo reikalingi baudžiamosios žydų policininkų ekspedicijos ekipuotei. Maža jiems buvo dalyvauti šlykščioje misijoje, jie troško atrodyti reikšmingi, solidūs. (...) Patarnaujantys savujų žudikams žydų policininkai išsiautė į vaidmenį, tapo ižūlūs, akiplėšiški, šiurkštūs, žiaurūs ir išsivaizdavo esą tikri savo ir kitų savo nelaimės brolių gyvenimo ir mirties viešpačiai. Jie pasiūlė beveik esą gestapo vokiečiai ir manė niekšybėmis bei paklusnumu laimėsi sau gyvenimą“ (ten pat, p. 85–86).

Po Ašmenos akcijos gete émė sklisti gandai, kad dar viena akcija netrukus turėtų vykti Vilniuje. Daugelis žmonių naktimis miegodavo „malinose“. Gensas kovojo su šiaisia gandais, už jų skleidimą žmonės buvo arestuojami. 1942 metų lapkričio 30 dieną leidinys

„Geto Yedes“ Nr. 15 publikavo straipsnį, smerkiantį tuos, kurie gete sukėlė paniką“ (p. 347–348, visą angliską tekstą vertė Asta Freidgeimaitė – I.T.).

Hermanas Krukas galėjo stebeti gržusius žydžaudžius, matyti tautiečių reakciją; apie Ašmenos akciją jis paraše, remdamasis ir pasakojimais.

Yitzhakas Aradas rašė, apie ką buvo girdėjęs iš trečiųjų asmenų, paskelbė Genso kalbą, kurioje getovadas neslepė, jog ir žydai buvo įmerkė rankas į kraują. Bet savo žodžiai Y. Aradas to pasakyti nedrįso, dar daugiau – stengėsi tą faktą nuslėpti, parašydamas, jog žudynes vykdė vokiečiai ir lietuvių, o žydų policininkai tik atrinko aukas ir jas perdarė (vykdytojams) (p. 349). H. Krukas drįso pasakyti, jog žydų policininkai ne tik šaudė, bet ir prisiplėšė vertingų brangenybių. G. Šuras pasmerkė policininkus.

Chaimas Lazaras, buvęs vienas iš Henriko Zimano vadovaujamų sovietinių partizanų, 1985 metais Niujorke išleistuose atsiminimuose paskelbė paties Saleko Deslerio raportą apie Ašmenos akciją. Jis vienintelis išdrįso pasakyti žiaurią tiesą apie Ašmenos žudynių vykdytojus. Ch. Lazaro knygos skyrius vadinas „Kruvinos rankos“.

„Kruvinos rankos“

„Genso statusas pakilo. Vokiečiai ji paskyrė oficialiu visų Vilniaus krašto getų atstovu. Aplinkiniuose miestuose dar buvo keli tūkstančiai žydų. Gensas iš tuos miestus pasiuntė policininkus ir tarnautojus, kad ten padėtų organizuoti gyvenimą tais pačiais principais, kaip pagrindinio geto Vilniuje. Vieną dieną Miriam Ganionska pranešė žinią, jog Ašmenos gete, kuriame gyveno 4000 žydų, rengiamasi vykdyti „akciją“. Ji pasakė, jog Gensas ir Desleris su Lietuvos gestapo tarnybos viršininiku Martinu Vaisu (Weiss) vedė derybas dėl numatomų sušaudyti žydų skaičiaus. Vaisas reikalavo pusantro tūks-

tančio, o Gensas ir Desleris buvo pasiruošę „atiduoti“ ne daugiau kaip 500. Pagaliau jie pasiekė kompromisą, bet vokiečiai iškėlė vieną salygą: „akciją“ turi vykdyti žydų policija.

Miriam buvo pasakytą, kad kartu su policija vyktų į Ašmeną ir ką galėdama išgelbėtų. Po kelių dienų (žydų) policija iš Ašmenos grįžo į Vilniaus getą. Vilniuje niekas net neįsivaizdavo, kas atsitiko Ašmenoje. Bet Miriam pogrindžiovadavams įteikė Deslerio parašytą raporto apie akciją kopiją. Raporto tekstas:

„Trečadienį 10 valandą ryto, suvietės policininkus, su jais tariaus, kaip vykdyti „akciją“. Reikėjo aptarti nežaidai techninių dalykų, kaip antai: kas atsitiktų, jeigu jie nepajėgtų sukontroliuoti didžiulės minios arba jeigu žmonės atsisakyti rinktis aikštėje. Kažkas paklio mintį, kad vyresniuosius žmones reikėtų sukvieсти į sinagogą. Ašmenoje yra dvi sinagogos – sena ir nauja. Nors nesu ortodoksas, bet neturėjau jokių noro surinkti į sinagogą tų, kurie eis pasitiki mirties. Sinagogoje subūriau tuos, kurie liks gyventi. Įsakiau vienims žydams susirinkti aikštėje, pagal miestelius, iš kur atvykę, kad kiekvieną grupę vestų (žydų) tarybos nariai ir rabinas. Akcija vyko sklandžiai. Visi paliko savo namus ir grupėmis po 50 žmonių įėjo į sinagogą. Nenorėjome, kad kiekviena nauja grupė sužinotų, koks likimas išstiko prieš tai įėjusiuosius. Kai priartėdavo nauja grupė, mano policininkai atlikdavo atranką, kadangi norėjome išsaugoti jaunus žmones ir inteligenčiją, kurie yra mūsų ateitis.

Prie akciją kiekvienos grupės palaikėme apie žydų nuotaikas. Vienas žydų tarybos narys man pasakė: „Jie pasiruošę aukotis, jei tuo viskas ir baigtusi.“

Mums buvo iškilusi kita problema: ar mes vieni patys turėjome teisę atlikti žmonių atranką? Gal geriau būtų įtrauktinės lietuvius?

(keliamo į 6 psl.)

Įvykiai, komentarai

Seimo rinkimai: pasakų pasaulyje ar realybėje?

Spalio 9 dieną vyks Lietuvos Respublikos Seimo rinkimai – jau šeštieji rinkimai, kai Lietuvos Respublikos piliečiai rinks savo šalies valdžią. Būtent piliečiai, o ne „turintys Lietuvos Respublikos pilietybę“. Koks skirtumas, paklausite? Ogi toks, kad pilietis rinkimus suvokia kaip atsakingą pareigą, o ne „noriu – einu, nenoriu – ne“. Tieša, dalyvauti rinkimuose įstatymai neįpareigoja, tačiau savo šalies patriotui ir nereikia prievertinių įpareigojimų, jam užtenka sąmoningumo. Tai ir yra esminis skirtumas tarp pilieto ir „turinčio pilietybę“ (pastarasis nemato reikalo dalyvauti rinkimuose arba nuėjės balsuoja už kokį nors Džekį Čaną ar vietinį artistą).

Rinkimų komisijos kiekvienam rinkėjui išduoda informacinių leidinių, kuriame pateikiama rinkimų apygarados kandidatų agitacija, tai yra jų programa. Paprastai tai būna trumpa partijos rinkimų programos santrauka. Žinant, kad retas rinkėjas linkęs perskaityti į Seimą kandidatuojančių politinių partijų programas, tokios santraukos visai pakanka, norint susidaryti bendrą vaizdą, išryškinantį pačius svarbiausius partijos akcentus.

Taigi paimkime vienos neįvardijamos rinkimų apylinkės tokį informacinių leidinį ir pasižiūrėkime, kas ką rašo. Neįvardysime ir kandidatų pavardžių, nes nėra ir individualiųjų programų, užteks paminėti, kokioms jie partijoms atstovauja. Tikėtina, kad panasus bendras vaizdas būdingas visai Lietuvai, ypač kaimiškajai jos daliai.

Taigi – valdančioji Lietuvos socialdemokratų partija. Jūs dar tikite, kad jai „svarbiausia – žmogus“? Po to, kai valdančiosios daugumos branduolių su-

darantys milijonieriai, atsiprašau, vadintame „socialdemokratai“ pirmieji sau susigrąžino per krizę sumažintas algas, pakėlė mokesčius, prastumdamai naują Darbo kodeksą pasunkino darbo žmonių padėti, pakėlė minimalią algą taip, kad dabar mažinami etatai arba žmonės atleidžiami iš darbo (nes nėra iš ko didinti tą minimumą), pasistači „Vijūnėlės dvarus“ ir taip toliau? Tikite? Štai kodėl ciniškai skamba teiginiai „pagarbos kiekvienam žmogui“, „sutvarkyti mokesčiai ir suvaldyta biurokratija“ ir taip toliau. Skaitai tokius jauno milijonieriaus teiginius ir galvoji – turbūt socialdemokratai yra aktyvi opozicinė partija Seime, kad tiek taisytinų problemų mato? Bet gis ne, jie kaip tik yra valdantieji! Darosi aišku, kad per tuos ketverius metus, kai jiems priklausė absoliuti valdžia, socialdemokratai taip buvo užsiémę savo asmeniniaisiais interesais, kad pamiršo visus kitus Lietuvos piliečius. Būkime ramūs, niekada ir neprisimins. O man kažkodėl atrodo, kad vadinamoji Lietuvos komunistų partija – Lietuvos darbo demokratinė partija – Lietuvos socialdemokratų partija tyliai traukiasi iš aktyvių politinės veiklos (o ir ką joje veikti pagaliau – jau viskas prichvatizuota, saugikliai sustatyti...) ir šie rinkimai bus paskutinieji bent jau senajai gvardijai. Kaip rašė Igoris Buničius „Partijos aukse“, bolševikai atsirado iš niekur ir dingi į niekur, tik neliko nei valstybės, nei pinigu...

Politinės partijos „Lietuvos sąrašas“ (drįstu teigti, kad retas kaime gyvenantis rinkėjas yra girdėjęs tokią partiją) kandidatas savo programą pradeda: „Jeigu būsiu išrinktas“. Čia dedame tašką – žodžiu „jeigu“ pasakyta viskas.

Lietuvos centro partijos pavadinimas irgi nieko nesako, todėl primena ma, kad tai N. Puteikio ir K. Krivicko kompanija. Taigi skaito kaimo žmogus žodžius ir svarsto, ką galėtų reikšti „sisteminio ekonominio modeliavimo programos įteisinimas“? Gal ir gerai, kad korupcija būtų pažabota, bet... kad vadina moji programa greičiau primena mokesčių inspekcijos poveikių priemonių sąrašą, nei partijos veiklos programą.

Gal kaimo žmogui ir patraukliai atrodis Lietuvos valstiečių ir žaliųjų sąjunga, tik... „žalias“ kaimo žmogui reiskia ne tik šviežią, bet ir nepribrendusį, nesunokusį. Tad ir „darnaus žmogaus“, „darnaus švietimo ir kultūros“, darnaus valstybės valdymo“ ir taip toliau frazės jam nieko nesako. Ir tikrai vyresnio amžiaus rinkėjas neįsijungs kompiuterio, kad pasižiūrėtų išsamesnės partijos programos – tai kam tą siūlyti? O štai besidominti politika žmogų vien pavadinimas „žalieji“ piktina – kaip drįsta vadintis „žaliaisiais“ tie, kurie yra didžiausi pesticidų ir kitos chemijos importuotojai ir naudotojai?

Ar Lietuvos laisvės sąjunga (liberalai), ar Lietuvos Respublikos liberalų sąjūdis – eiliniam žmogui tai liberalai ir tiek. O apie juos jis daugiau sužinojo tik po Eligijaus Masiulio skandalo. Vatų ir liberalai...

Darbo partija ir partija „Tvarka ir teisingumas“ gali rūpėti tik tiems, kas turi asmeninių interesų arba „kiek jie mokes už balsą eurais, nes paskutinį kartą tai mokėjo litais?“ Tai tikrai įdomus klausimas, ypač žinant, kad euras dirbtinai iškélė kainas – tad ar dabar už balsą mokes tik 5-6 eurus (tai yra 20 litų), ar 20 eurus? Tik tiek. O fantazijos apie tūkstantį viršijantį vidutinį darbo

užmokestį ar „656“ minimalią algą rūpi kur kas mažiau nei problemos dėl afrikinio kiaulių maro. Ir kažin ar jis tiki viliojančiu pasiūlymu „kiekvienam šalies piliečiui, sulaukusiem 18 metų (keista, kodėl „piliečiui“ ir „sulaukusiem“?), gyvenimo pradžiai skirsime 2000 eurų paramą“. Visų pirma, nuo kada bus tampama tokiu „sulaukusiais piliečiu“, antra – iš kur tiek pinigų paimti, trečia – jei net šeicarai referendumu nusprendė, kad jauniems žmonėms negalima nei iš šio, nei iš to duoti pinigų, tai kodėl mes taip turėtume elgtis? Man asmeniškai makabriškai skamba žodis „sulaukusiem 18“ – tarsi iš juodojo humoro anekdoto: maru marinamų belaisvių stovykloje klausiamas: „Kas šiandien nevalgė pietų, tas negaus saldainio“.

Tėvynės sąjungos – Lietuvos krikščionių demokratų kandidatas pateikės neblogą programą, deja, bent jau kaimo žmogui ji per daug „moksliška“, „valdininkiaška“, o lozungas „Žino, ką daro“, kelia pagrįstą komentarą – geriau žinotų ne „ką daro“, bet „ką daryti“. Na, o iš pirmų vietų iškeltas valstybės saugumo ir gynybos klausimas, nesant susiklosčiusių patriotinio auklėjimo tradicijų, kaimo žmogui nėra tokis jau aktualus. Deja, bet kaimiečių galvoje dar gausus manymas, kad „prie rusu buvo geriau“. Tad ar tiksliai į rinkėjo širdį bus pataikės ir TS-LKD kandidatas?

Visų partijų nevardinsime. Yra visko – netgi atvirai antilietuviškų, antivalstybinų „paleckiuko tipo partijų. Liko laukti gera savaitė. Per tą laiką norisi maldauti visų šventųjų, kad šikart neįspildytų poeto Jono Aisčio žodžiai: „Niekada tau laimė nebuvo pražydus, nebuvali tu niekad sąmonėj pilnoj“.

Gintaras MARKEVIČIUS

Akivaizdu, bet tokios yra demokratijos grimas

Pabaiga.

Pradžia Nr. 35 (1201)

Svarbus akcentas, jog iš karto buvo pranešta, kad Rusijos Valstybės Dūmos deputatas nuo Novosibirsko Aleksandras Karelinas ruošiasi investuoti Arménijos Giumri mieste į sporto kompleksą „Sortsiti“ (Sport-Siti“ buvo pristatomas, kaip miestas su 1500 žmonių darbo vietomis). Grant Petrosian prisistatinėjo A.Karelino artimu draugu (galima aptikti, kad jau 2008 metais jis dalyvavo „Karelin-Fondo“ jubiliejaus minėjime, tačiau paskui teigė, kad dėl „Sport-Siti“ susitikimą su Aleksandru Kareliniu organizavo treneriu Novosibirsko dirbantį 1992 metų olimpinis čempionas Mnac Iskandarian).

Kadangi Giumri buvo pagrindinė Rusijos 102-oji karinė bazė Arménijoje, tad G.Petrosianas sakė, kad „tiki-mės, jog rusai čiuožykla ir baseiną pastatys savo pinigais, nes Giumri dar gyvena rusai...“ Bet kodėl jam nekilo klausimas, jog jam ieškant finansuotojų Novosibirsko, jobrolis apie 25 milijonus rublių (tuometiniu santykium) investuoja į „sporto kompleksą“ Lietuvoje? Tačiau viena informacija iš Granto Petrosiano lūpų liudija, kad jis apie tai puikiai žinojo ir derėdamasis dėl „Sport-Siti“ jis

rengė susitikimus Novosibirske, Maskvoje, Jerevane ir Lietuvoje. Su tuo ir kaip ne ašku, tačiau buvo susitaro: „Karelin-Fond“ statys plaukimo dengtą baseiną ir ledo čiuožykla. Oficialiai paskelbta, kad A. Karelino apsisprendimui įtakos turėjo tai, kad Giumri Rusijos 102-ojoje kariuje bazėje tarnauja tūkstančiai rusų kariškių, o su šeimų nariais virš 10 proc. miesto gyventojų.

2013 metų kovo 6 dieną Giumri buvo pristatytas projektas ir atidarytas fondo „Giumri-Siti“ ofisas, iš kurio turėjo toliau koordinuoti projektą. Pristatyme dalyvavo ir G.Petrosianas, ir Rusijos generalinis konsulas V.Korčmar. Niekam nekilo klausimų, kodėl 2007 metais parengtas statybos projeketas penkis-šešis metus gulėjo stalčiuje? Tik Rusijos konsulas (beje, generaliniu konsulu Giumri dirbęs nuo 2010 metų) pasakė, kad ne kartą susitiko su G.Petrosianu ir aptarė tuos klausimus, kurie susiję su Rusijos pusės įsipareigojimais. Bendras projekto biudžetas numatytas apie 250 milijonų dolerių. Fondo direktoriė A.Abramian paskelbė, kad pasiekti susitarimai su Rusijos verslininkais ir žinomais sporto fondais. Facebook socialiniame tinkle tą pačią dieną pasirodė ir Sport-Siti puslapis...

Rusijos parlamentaro šešeliai

„Karelin-Fondas“ labai tiko neaiškiams finansavimui, nes dažnai buvo Rusijos teisėsaugos ir FSB tyrimų akiratyje (vadinasi, buvo galima pasinaudoti paslaugomis mainais į kažką), turėjo fondo steigėjams priklaušiusių įmonių grupę bei vieno iš steigėjų iš dalies kontroliuojamą banką „Akcept“.

Tai patvirtina ir viena istorija. Vladimir Gorochov (buves Karelino padėjėjas, 2005 metais tapęs regioninio parlamento deputatu) 2012 metų rugpjūti kreipėsi į Rusijos finansinę mokesčių valdybą ir 2013 metų gruodį – į Rusijos generalinį prokurorą dėl reiderinio „Maškomplekt“ užgrobimo (valdė logistinį kompleksą už 1 milijardą rublių), kurį vykdė „Karelin-Fondo“ steigėjai ir nariai. Tačiau mokesčių tikrintojai nuo 2013 metų vasario–liepos mėnesių iš esmės atsisakė tikrinti reiderinio užgrobimo atvejį klastojant mokesčinius dokumentus.

Tarp kitko reideriavimas Rusijoje įvardijamas kaip „ne tik vienas pelningiausiai kriminalinių verslų, bet ir vienias korumpuočiausiai. Jis negali egzistuoti be korupcijos, be

valdžios ir jėgos struktūrų palaikymo. 2016 metų sausio 31 dieną buvo paskelbtas dar vienas straipsnis, kuriuo minėtas Novosibirsko verslininkas atskleidė Aleksandro Karelino biznio struktūrą. Kadangi A.Karelinas negalėjo kaip deputatas tiesiogiai užsiimti verslu, tai jis darė per tarpininkus: Jurijų Seredą ir Jurijų Tokarevą, kurie yra ir „Karelin-Fond“ steigėjai.

A. Karelinas dėl jo fondo steigėjų ir jo paties veiklos tyrimų nė kiek neprarado V.Putino pasitikėjimo. Nuo 2001 metų „Vieningoji Rusija“ partijos aukščiausios tarybos narys. 2013 metais apdovanotas Rusijos prezidento garbės raštu už sporto vystymą, nors pats oficialiai priklausė Dūmos užsienio reikalų komitetui. Idomi jo biografijos detalė, kad 1999 metais Aleksandras Karelinas buvo ministro pirmininko Sergejaus Stepašino (1994–1995 metais FSB direktoriūs) patarėju sporto reikalams ir manoma, jog jo dėka Sporto ir turizmo ministru buvo paskirtas Boris Ivaniženkov, kuris anksčiau buvo žinomas kaip Podolsko organizuotos nusikaltimų grupės narys „Rotan“.

(keliamo į 7 psl.)

Lietuviškos salelės imperijos žemėlapyje

Buvusių tremtinių parašytose knygose skaitome ne tik apie varganą žmonių gyvenimą barakuose, jurtose, žeminėse, bet ir apie dvasiai atgaivos teikiančius dalykus. Praslinkus keletui metų, kai įgyvenimui neprietaikytas Sibiro, Kazachstano, Šiaurės ledjūrio vietoves bei kitus rajonus buvo nublokštinti mūsų tautiečiai, išvermingiausi, nepradarę vilties ēmė burtis į meno saviveiklos būrelius, kad repeticijų metu, koncertuose pabūtų kartu ir tų susitikimų metu kiekvienas prisiliestų prie savo lietuviškų šaknų. Tai buvo atgaivos valandos, jų metu puoselėjamas lietuviškas žodis apjuosdavo vius ilgesio ir vilties gjomis.

Nemažai lietuvių tremtinių, atsidūrusių Irkutsko srityje, subūrė gausų saviveiklininkų kolektivą. Jis sėkmingai gyvavo 1955–1962 metais. Apie Irkutsko tremtinius saviveiklininkus Rožė Jankauskiene paraše knygą „Maža Lietuva Irkutsko...“ Joje rašoma apie lietuvių tremtinių meno saviveiklos apogejų.

Tremiamieji pasiimdavo tik būtiniausią dalykų: drabužių, maisto, o jei ir būdavo muzikuojančių žmonių, tai ne muzikos instrumentai jiems tada buvo galvoje. Kai tremtyje ēmė burtis lietuvių meno saviveiklos kolektivai, dažnas apgailestavo, kad nepasiėmė iš namų muzikos instrumento. Ir ēmė nagingi meistrų juos „gamtini“. Apleistuose sandėliuose radę sulaužytą smuikelį ar gitarą, juos klijuodavo, tvirtindavo ir iš dviejų iše-

Domas Rakštys

davo viena gitara. Išmonės mūsų žmonėms visada užteko. Iš nugaišusių gyvulių kaulų virdavo klijus, meistrai iš lentelių gamino gitarai ar mandolinai korpusus, tempdavo stygas, jas derindavo, viską suklijuodavo ir ką tik „iš fabriko“ pasirodės smuikas jau puikuodavosi muzikantų rankose.

Valdžia nedraudė kurti saviveiklą

Tai patvirtino ir 1949 metų tremtinys joniškietis Domas Rakštys. Iš gimtuju namų Rakščių šeimą: abu tėvus, brolis Jonas, seserį Emilią ir Domą, trémė kartu. Dvylikametis Domas puikiai prisimena visas detales. Ir šiandien gyvi vaizdai, kaip šeima kūrėsi ir kokius kančių kelius praėjo pirmaisiais tremties

Garbingo Jubiliejaus proga sveikiname LPKTS Rokiškio filialo narius, gimusius rugsėjo mėnesį:

Joną SKRUODI – 90-ojo,

Aldoną BAKANAITĘ-ŠAKALIENĘ – 70-ojo,

Reginą NIKONOVĄ – 60-ojo.

Linkime stiprios sveikatos, sėkmės, Švč. Marijos globos.

LPKTS Rokiškio filialas

80-ojo gimtadienio proga sveikiname LPKTS Rokiškio filialo narę, ilgametę buvusių tremtinių choro dainininkę **Ireną ŠIRVINSKAITĘ-DŪDIENĘ**. Linkime, kad garbingas jubiliejas širdy pasėtų naujų jėgų, neapleistų stipri sveikata ir dar ilgai skambėtų dainos.

LPKTS Rokiškio filialas,
Buvusių tremtinių choras „Vėtrungė“

Padėka

Mes, kėdainiškiai, nuoširdžiai dėkojame gerbiamam LPKTS Kėdainių filialo pirminkui **Jonui ŠLEŽEVIČIUI** už rūpestį ir pasiukojamą darbą sutvarkant Kėdainių miesto ir rajono apleistus paminklus, kryžius ir kitas atmintinas vietas.

Kėdainiškiai

metais. Pirmieji tremties punktai, kur teko atliliki pačius sunkiausius darbus, buvo Tulunė, Jevdokimovas. Gelbėjotik viena – Jevdokimove jau buvo apgyvendinta apie 20 lietuvių šeimų. Buvo su kuo bendrauti, pasidalinti nesekmėmis ir negandomis.

Nors toje blogio imperijoje žmonės nieko šviesaus nematė, bet vienos valdžia, vykdyma nurodymus iš viršaus, vaikus vertė mokyti. Domas Rakštys buvo nukreiptas į Čeriomuchovo fizio darbo mokyklą. Joje mokėsi mūrininko, tinkuotojo, medienos apdirbimo abécélės ir igūdžių. Igrijęs kelias profesijas vėliau jas pritaikė gyvenime ir dėl

to nė kiek nesigailėjo. Domas Rakštys nesustojo vietoje baigęs pirmą savo gyvenime profesiją suteikusią mokyklą. Jis išstojo į Irkutsko geležinkelio statybos technikumą. Teko pačiam rūpinantis buitim, nuo tėvų jau buvo atsiskyrės ir tik retkarčiais namiškiai galėjo padėti sūnui. Tad Domui teko nemenka našta – vakarais mokyti, dienomis dirbti. Taip iš gyvenimą yrési daugelis lietuvių tremtinių. Tačiau jaunystė pakelia didelę naštą. Domas tas dienas prisimena be nuosaudų ir pakiliai. Kas be ko, gyvenimo skonio suteikė dalyvavimas meno saviveikloje (keliamas į 8 psl.)

Vyresnio amžiaus žmonės – mylimi ir reikalingi

(atkelta iš 1 psl.)

Lietuvoje ir masinės medijos, ir patys vyresnio amžiaus žmonės senatvę sieja su chronologiniu amžiumi, socialinių vaidmenų pradidimu bei silpstančia sveikata ir nykimu. Dėl šio požiūrio paplitimo kritikuojama biomedicina, kuri senėjimą susieja su biologiniu nykimu: vyresnio amžiaus žmonės patenka į sveikatos rizikos grupę, tam tikros ligos dėl amžiaus jau nebegydomos. Esama nuostatos – tarsi senėjimas ir liga būtų tas pat. Prisideda ir „kova prieš senėjimą“ kosmetinėmis priemonėmis, arbatomis, pirtimis, nuolat keliamas klausimas: „kaip nesenti?“ – nuo 25-erių. Visa tai kuria neigiamą požiūrį ir neigiamą senėjimo tapatumą, nes mes šias idėjas perimame, naudojame jas, formuodami savo požiūrį. Taip pat egzistuoja ryški perskyra: seni yra tie, kurių nyksta, gyvena skurdžiai, kenčia nepritekliai, o gyvenantieji aktyviai, užimančių galios pozicijas, turintieji rankose valdžią – nesensta, jie nesiejami su senatvės diskursu.

Norėčiau grįžti į pirminį teminį lauką ir pabrėžti, kad senorai yra mylimi, nes puoselėja pamatinės moralines vertėbes. Kadangi kasdien dirbu tokį aktyvių senorų apsuptyje, galiu remtis analogija iš savo asmeninės patirties.

Dažnai tenka susidurti su mūsų Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sajungos narių vaikaičiais, kurie neįsivainioduotų savo gyvenimo be senelių globos ir rūpesčio. Juk ne veltui net stereotipu yra virtusi nuostata, kad seneliai vairuojantys gali skirti daugiau dėmesio, nei jų tėvai. Daugelis nugyvenote laimingą santuokinį gyvenimą be skyrybų, sulaukę auksinių ar net deimantinių vestuvių sukakčių. Na, o tiems kurie gyvenimo bendražygį jau netekote sakau, meilei niekada nevėlu. Vyriausasis jaunavedys Lietuvoje vedė būdamas 102 metų.

Senorai, naudodamiesi savo patirtimi, geba taisyti kitų padarytas klaidas. Ryškiausias tokio asmens pavyzdys būtų popiežius Jonas Paulius II, kuris dabar jau paskelbtas Šventuoju. Jis ne tik telkė visus tikinčiuosius katalikus, bet ir rodė toleranciją visoms pasaulio religijoms bei sugebėjo „susildyti“ tarpautinius politinius santykius. Tik jo iniciatyva pademonstruota kantrybė tarpiuinkaujant padėjo kai kurioms Pasaulio valstybėms „susikalbėti“ beidaugeliui jaujančių žmonių atrasti tikėjimą iš naujo.

Senorų socialinis ir visuomeninis aktyvumas ir nuolatinis tobulejimas tampa sektinu pavyzdžiu ne tik jų bendraamžiams, bet ir jaunesnėms kartoms. Štai Trečiojo amžiaus universitetas nuo-

latsulaukia naujų narių, tuo pabrėždamas išsilavinimo ir švietimo visą gyvenimą naudą bei svarbą. Būdami iniciatyvūs ir burdami aplink save kitus, senjorai gali nuveikti didelius ir ryškius darbus. Savo asmeniniu pavyzdžiu senorai sugėba stebinti. Amžius ne kliūtis:

vyriausia vairuotoja moteris – 90 metų; Vyriausias vairuotojas vyras – 94 metų; vyriausias lakūnas Lietuvoje – 79,5 metų; vyriausias samdomas darbuotojas – 91 metų; vyriausias parašutininkas – 85 metų; 3 mėnesių 18 dienų amžiaus; vyriausia parašutininkė – 75 metų amžiaus. Na, o Valdas Adamkus, būdamas 77 metų 7 mėnesių 24 dienų amžiaus, 2004 metų birželio 27 dieną antrą kartą išrinktas Lietuvos Respublikos prezidentu.

Žaviuosi ir mūsų aktyviai žmonėmis. Teresė Ūksienė iš Šilalės ne tik leidžia knygas, stato paminklus, bet ir keliauja po visą pasaulį bei aktyviai naudojasi jaunimo pamėgtais socialiniais tinklais; LPKTS atsakingoji sekretorė Ona Aldona Tamošaitienė – puikiai dirba kompiuteriu, naudojasi išmaniuoju telefonu, rašo ir administruoja ministrų vykdomus projektus; Karolis Kazlauskas iš Telšių ne tik aktyvus visuomenininkas ir šaulys, bet ir nuolat savo namų duris atveria našlaičiams; Pri-

ma Petrylienė iš Anykščių visuomet su šypsena veide ir spinduliuoja elegancija; Stasė Tamašauskiene iš Alytaus – aktyvi ir kovinga. Jai nėra žodžio „ne“. Antanas Račinskas iš Šilalės – nenuildamas stato ir remontuoja paminklus.

Žmogus jaunas tol, kol jis veikia, kol jis yra reikalingas. Kviečiu visus aktyviai išsiųjinti į visuomeninių organizacijų veiklą. Taine tik bendraminčių, ar kaip LPKTS – likimo brolių ir sesių susibūrimas, bet ir tiesiog jaunystės eliksyras.

Taigi tobulėdami senorai tampa sektinu pavyzdžiu ir skatina jaunesniuosius visuomenės narius bei savo bendramžius imtis veiksmų gerinant ne tik savo, bet ir visuomenės gyvenimą.

Šventajame Rašte išlaikoma labai pozityvi gyvenimo vertės vizija. Žmogus visam laikui išlieka sukurtas „pagal Dievo paveikslą“, o kiekvienas amžius turi savo grožį ir savo užduotis. Dievo žodyje taip aukštai vertinamas senyvas amžius, kad ilgas gyvenimas laikomas Dievo maloningumo ženklu. Todėl verta džiaugtis šiuo garbingu gyvenimo periodu ir skleisti savo patirtį, už kurią esate mylimi ir reikalingi kitiems.

**Rasa DUOBAITĖ-BUMBULIENĖ,
LPKTS valdybos pirmininkė**

2016 m. rugsėjo 30 d.

Tremtinys

Nr. 36 (1202)

5

Vieno gyvenimo istorija

Nors daugelio tremtinių likimai pokariu, atrodytu, panašūs: gyvuliniai vagonai, Sibiras, šaltis ir badas, tačiau kiekvieno jų istorija vis dėlto yra unikali. Prisimenant 65-iasias masinių trėmimų „Rudu“ („Osen“), vykdytų 1951 metų spalio 2-3 dienomis, metines, siūlome susipažinti su dar viena unikalia Irenos Mortos PUTRIUTÈS-BORUSEVIČIENĖS tremties istorija.

Gimiai 1937 metų spalio 20 dieną Vaitelių kaime, Gargždų valsčiuje, Krentingos apskrityje. Turiu dvi vyresnes seseris: Genovaitę (gimusią 1928 metais) ir Jadvygą (gimusią 1932 metais). Abu mažamečiai broliukai Edvardas ir Stanislovas mirė nesulaukę net pirmųjų gimtadienių.

Tėvai buvo ūkininkai, turėjo 25 hektarų žemės, kitaip tariant – buožės. Tėvelis buvo iš daugiauvaikės šeimos, pasistatė didelę (tų laikų mastu) trobą, tačiau pristigo pinigų jai įsirengti: teko išnuomoti dalį namų Vaitelių pradinei mokyklai. Mokykla veikė nuolat, net ir per karą. Mokytojai, atvykdavę iš toliau, taip pat čia gyvendavo. 1944 metais pas mus atsikėlė toks Janušaitis su šeima. Už gerą kainą jie išsinuomavo ir kitus kambarius, tad mums, vaikams, teko glaučius virtuvėje.

Vaitelių pradinę mokyklą baigiai ir aš pati, o 1950 metais išvažiavau į Krentingą, kur buvo įkurta gimnazija. Dar anksčiau ten mokytis pradėjo Jadvyla, o Genei buvo numatyta palikti ūki, nors ji ir labai mėgo skaityti, turėjo pui-kią atmintį. Visos trys buvom nekvailos, tad su Jadvyla mokėmės nebogai. Nuomavomės kambarį kartu su kita gimnaziste Tekle Armalyte.

1951 metų spalio 2 dieną, kaip ipras-tai, išėjome į mokyklą. Sugrižus po pamokų, netrukus, apie antrą valandą die-nos, per galinį kiemą, iš kaimynų pusės, praėjo milicininkas ir du stribokai, žiū-rėdami tiesiai į mūsų langus. Tačiau nieko baisaus neįtarėme, tik Teklė vos per langą neiššoko juos pamačiusi – iš-sigando, kad atėjo jos suimi. Ji nusiramino tik tuomet, kai išgirdome še-mininkės pokalbių su nepažistamaisiais: klausė, ar čia Putriutės gyvena.

Mūsų gal net būtų ir neišvežę, Sibi-re būtų atsidūrė tik tėvai su Gene, nes su Jadvyla gyvenom neprisiregistravusios. Tačiau, kai atvažiavo suimti na-miškių, mama pasakė mūsų adresą ir popiet atėjo paimti ir mūsų. Mes nieko neturėjom: tik patalyne, dvi pagal-ves ir stiklainių uogienės. Maisto daug nereikėdavo, kadangi kiekvieną savaitę galį pareidavom namo ir pasiimdamo maisto savaitei. Rūsyje turėjom atsive-zusios kažkiek avienos, tačiau per visą išgąstį ją pamiršome.

Vienas stribas buvo rusas, antras – lietuvis. Pastarasis buvo labai žiaurus, tikra bjaurybė. Liepė susirinkti daiktus: „Važiuosit su mumis“. Susirishom kuklų ryšuliuką su patalyne, ten įvyniojom stik-lainių uogienės ir išėjom į kiemą. Iki stribokijos buvo geras gabalas, o jie, matyt, tikėjosi, kad daiktų mes išvis neturėsime, tad lietuvis išėjo išskoti mašinos, o rusas liko mūsų saugoti. Dar pame-nu, kaip sakė: „Devuški, vazmите knigi“. Tačiau knygų taip ir nepasiémėme.

Netrukus atvyko sunkvežimis ir mus nuvežė į stribokiją, kur susipaži-nome su dar viena likimo drauge, var-du Birutę. Jadvyla jau ilgai gyveno Kre-tingoje, turėjo daug draugų, tad greitai pasklido žinia apie tai, kas vyksta. Prie stribokijos susirinko daugybė mokiniai, viena Jadzės draugė, pavarde Skersytė, ėmė fotografioti. Einant vidun, vie-nintelis mūsų turėtas maistas – stiklainis uogienės – iškrito iš ryšilio ant ce-mento ir sudužo. Jadvyla aiktelėjo, ru-sas nesureagavo, o lietuvis „nuramino“, kad nedidelis čia nuostolis – vis tiek mums uogienės neprireiks, nes važiuo-sim pas baltąsias meškas. Tie žodžiai man iki šiol skamba ausyse.

Stribokyne pralaikė iki sutemų, tik tada minia pradėjo skirstytis. Žmo-nėms išsivaikščiojus mus nuvežė iki Kūlupėnų geležinkelio stoties, už ko-kių 15 kilometrų nuo Krentingos. Kaip vėliau sužinojom, tėvus su Genovaite vežė iš Priekulės. Juos suėmė anksčiau, auštant spalio 2-osios rytui nuvežė tie-siai į laipinimo stotį. Tėveliui jau buvo 56-eri, tačiau jis buvo ganėtinai stam-bokas ir stiprus, kiek ji pamenu – vi-suomet turėjo vešlius juodus ūsus. To-dėl vežant jį labai griežtai prižiūrėjo, vienas stribokas išpėjo, jog „tas senis velnius galvoja“.

Dar rugsėjo mėnesį mums kažkas buvo pranešęs, kad žmones vėl trem. Ta naktį nenakvojom namuose, tačiau niekas neatėjo, tik po 2 savaičių...

Kai nuvežė į Kūlupėnus, neradom vietos – vagonai pilni. Stribokai išsive-dė seserį ir Birutę išskoti tėvų. Perėjo vi-są ešaloną, tačiau jų nerado. Jadzei buvo 17 metų – dar nepilnametė, o aš – išvis vaikas. Putrių niekur nerado, dar lyg ir abeojo, ar mus vežti, ar paleisti. Bet pas-kui vienas stribokų pasakė: „Ai, nedings niekur, vienai jau 17 metų – neprapuls“. Taip paryčiai ir išvažiavom...

Visi vagonai buvo pilni, tačiau igrū-do ir mus. Vagone buvo tokia jauna moteris Buivydienė su trimis mažame-čiais vaikais. Ji vežėsi statinę prisūdytos mėsos. Jimus įrmaitino, mes giniokone-turėjom, išskyrus kelis rublius, kuriuos sunėše Jadvygos draugai. Pirmas kelias dienas nedavė nei gerti, nei valgyti. Tik privažiavus kažkur netoli Maskvos, iš vagonų ēmė kvesti po du žmones parnešti po du kibirus vandens. O pas-kui pradėjo duoti tokios sriubos: vanduo ir keli plūduriuo-jantys kopūstai.

Aš greitai sukarščiavau, nes baisiai sušalau. Vietos nebuvo, tad teko stovėti prie pat durų. Tualetas buvo vidury vagono – skylė grindyse. Kai pradėjo kvesti po du žmones iš vagono, Jadvyla iškart iššoko: nežinojom, ar tėvai važiavo su mumis, ar ne. Prieš pat Uralo kalnus, po ko-kių 10 dienų kelionės, Jadvyla ir vėl iššoko iš traukinio parnešti vandens. Grįžo lai-minga: surado tėvelį. Pama-čiusi apsikabino kaklą ir ne-paleido. Dar teko dvi dienas palaukti, kol mus perkélé į ki-

tą vagoną pas tėvus. Jei būtų neperkėlę, būtu-mėm pasilikusios berods Abakane – ten mūsų se-nasis vagonas buvo atka-bintas, o mus nuvežė į Ačinską.

Ačinskas buvo dide-lis, pramoninis miestas, tačiau paties miesto mes nepamatėm – po dviejų savaicių kelionės, spa-lio 18 dieną mus išlaipi-no miesto prieigose, šalia stoties. Jau buvo šalta, snigo. Moterys ir vaikai, tarp jų ir aš, éjom į stotį pernakyoti, tačiau niekas mūsų nej-leido. Atvažiuoti mūsų pasiūmianti taip pat niekas neskubėjo, teko visą naktį pralaukti lauke.

Tarp moterų buvo tokia Bartkuvienė, išvež-ta su 5 mėnesių kūdikiu. Išlaipinti visus ryšuliai sukrovėm į vieną vietą, ir ji pabandė vaiką įkišti tarp ryšulių, kad būtų šilčiau. Tačiau ir pati bu-voligota, pavargusi, pri-

sėdo ant tų ryšulių ir užsnūdo. Miego-dama, matyt, užspaudė kūdikėlį: kaipa-budo, vaikas buvo uždusęs...

Galiausiai prisistatė vietiniai kolū-kių pirmininkai, viršininkai ir ēmė rink-tis darbininkus: kurių daugiau, kurie pajėgesni – trūko tik dar kad dantis ap-žiūrėtų... Galiausiai mus, iš viso 25 lie-tuviai šeimas, nuvežė į Timonino kaimą, už 25 kilometrų nuo Ačinsko. Timoni-nas buvo gatvinis kaimas, 4 kilometrų ilgio. Aplink – taiga, kažkiek dirbamos žemės, kuri priklausė kolūkiui. Vasaros čia buvo sausos ir šiltos, o žiemos – la-bai šaltos, lengvai buvo galima ausis, nosi nušalti. Vietinių buvo nedaug, iš esmės – tik pagyvenusios moterys. Kolūkio pirmininkas ir fermos vedėjas buvo karo invalidai: vienai be vienos rankos, kitas – be kitos. Migelis ir Černiajevas – iki šiol pavardes atsimenu.

Butkienė su trimis sūnumis ir mus

penkis, iš viso devynis žmones, pata-lino į tokią lūšnelę. Joje – tik vieną kam-baryst, vidury – rusiškas pečius, paskui iš kažkur gavom tą vadinančią buržuiką. Dėl šalčio reikėjo nuolat kūrenti, malkas tempdavom čia pat, iš taigos.

Tėvelis tuojo pradėjo eiti į gyvulių fer-mą sargauti, o abi sesės – karvių melžti. Kai pasisekdavo, jos nuvogdavo ir mums pokokų puslitri pieno. Vėliau Jadvyla bu-vo paskirta į daržininkystės brigadą, prie kurios ir mums su mama teko prisidėti pavasarį. Vieną vasarą praleidau ganyda-ma kiaules. Jas ganyti nesunku – kvaile-niopadaronėra. Tuomet perskaiciau An-tano Vienuolio „Viešnią iš šiaurės“, ne-atsimenu, iš kur buvau gavusi, kažkas, matyt, buvo atsivežęs, nes nieko perne-lyg netikrino. Genė, pavyzdžiui, buvo at-sivežusi „Žemaičių kankinius“ – knygą apie Rainių žudynes.

(keliamai į 8 psl.)

Irena Morta Putriutė-Borusevičienė

Ačinsk stotyje išlaipinti lietuviai tremtiniai. 1951 metai

Ašmenos žydų tragedijos kaltininkai

(atkelta iš 2 psl.)

Penktadienį ponas Gensas atsiuntė man šešis lietuvių policininkus iš Vaiso vyrų ir išreiškė pageidavimą, kad jie stovėtų prie jėjimo į sinagogą ir darytų viską, kas jiems bus pasakyta, kad būtų galima pamanyti, jog atranką vykdė lietuvių. Bet aš lietuviams liepiau likti namie – pirmiausia dėl to, jog baiminausi, kad tarp žydų galėtų kilti panika; kita vertus, žmonės nepasitikėtu žudikais. Jie galėtų atidengti ugnį, o mums tektu už tai atsakyti.

Viskā atlikome patys

Atrinkome žmones taip, kaip buvo nurodžiusi žydų taryba. Subūrė žmones aikštėje, nuėjome ieškoti tų, kurie buvo pasislėpę namuose. Prie aikštės privažiavo mašinos, visus sulaipinome ir išlydėjome.

Buvo pirma valanda, gausybė sinagogoje uždarytų laikiau ten tol, kol jie nurimo. Trečią valandą popiet akciją sustabdžiau. Surinkau policininkus į krūvą ir atidariau sinagogos duris. Višiems buvo įsakyta eiti namo ir nesibūriuoti gatvėse. Tą vakarą žmonės mūsų vengė, bet kitą dieną ėmė suprasti, jog mes juos išgelbėjome.“

Toliau Miriam pasakojo, kad policija prisiplėše žydų turto ir brangenybių. Kalbėdama ji iš kišenės ištraukė nedidelį maišelį, pilną aukso ir perlų, ir padėjusi jį ant stalą priešais pogrindžio vadovus tarė: „Grįždama atgal įstengiau nugvelbtį iš jų ši maišelį“. Suginklais, kuriuos nupirkime už tą brangenybių vertę, galbūt galėsime gauti atleidimą už nuodėmes tą žydų, kurie susitepė rankas savo brolių krauju (žydšaudžių nuodėmes galima atpirkti brangenybėmis ir pinigais! – I.T.)

Gandas, jog akciją Ašmenoje įvykdė žydų policija, netruko pasklisti po getą, sukeldamas didžiulį kartelį. Nuo tol žmonės atvirai ēmė rodyti priešiskumą vadovybei ir policininkus laikė visiškais priesais. (Chaim Lazar. Destruction and Resistance (Naikinimas ir pasipriešinimas), Niujorkas, 1985, p. 44–46).

Kitas žydų autorius, įvardijęs Ašmenos akcijos vadovus, buvo Leizeris Ranas. 1974 metais Niujorke išleista me trikalbiame dviejų tomų nuotraukų alblume „Vilna, Jerusalem of Lithuania“ keliuose puslapiuose paskelbta dokumentų ir nuotraukų iš Vilniaus geto. Antrajame tome, 441 puslapyje, atpažįstame ir žydams nusikaltusių policininkų nuotrauką, po Ringo nuotrauka parašyta „Komisaras Nisanas Ringas kartu su Desleriu ir Levu vadovo“, „Ašmenos akcijai“, po Deslerio nuotrauka – tarpininkas su gestapu, po Mejero Levo nuotrauka – vartų sargybos viršininkas mušdavo žydus.

Pasakę A, pasakykime ir B

Apie tai, kad išvežimui į darbus ar sušaudymui pasmerktųjų sąrašus sudarydavo policijos ir žydų tarybos nariai, aptiksime daugelyje mokslo darbų ir žydų atsiminimų. Cia ne vieta referuoti tas publikacijas. Faktas, kaip Vilniaus geto policijos viršininkas Gensas 1941 metų rudenį atrinko, kam į kairę, o kam į dešinę, žinomas ne tik iš filmo „Getas“ ir iš Lietuvos žydų atsiminimų.

Tarptautinio atgarsio susilaukė ne tik šis, bet ir kiti atvejai, kaip žydai pasmerkdavo mirčiai savo tautiecius. „Judenrato“ knygos autorius I. Trunkas visą skyrių skyrė pokario metais Europoje ir Izraelyje vykusiems žydų tarybų ir geto policininkų teismams. Be kita ko, net septyniolikoje knygos puslapių minimas Gensas ir su jo vardu susiję liūdnai Vilniaus geto gyvenimo episodai. Pabrėžiama, jog Gensas sprendė, kam gyventi, o kam mirti. Nedirbančių getų kaliniai, neturtingieji, vargšū valgyklų klientai buvo pirmieji kandidatai, kuriuos žydų taryba ir policija paskirdavo „kandidatais mirti.“ Mini ir keturių rabinų kreipimasi, kuriame jie po tragiškos „geltonųjų šainų“ akcijos Geno prašė savavaliskai nespresti žmonių likimo, taip pat neatiduoti žmonių gestapui (p. 428). Trunkas rašo ir apie penktąją koloną getuose.

Beje, Lietuvos valstybiname archyve saugomas Žydų muziejaus direktoriaus po karą sudarytas Vilniaus geto policininkų, dalyvavusių nusikalstamoje veikoje prieš žydus, sąrašas (I. Trunko nepaminėtas – I. T.). Jame rasite taip pat pavardes policininkų, kuriuos sušaudė patys žydai, vokiečiai ar kurie sovietinių teismų buvo nubausti mirties bausme (LVA R-1421, a. 1, b. 39, p. 1 – 1 ap.).

Apibendrinant pasakytina, jog Trečiasis Reichas, kaip ir totalitarinė Sovietų sąjunga, į tautų mėsmalę suvarydavo įvairių tautybių žmones. O daugelyje, ypač po 1990-ųjų metų išleistų didesnių ir mažesnių publikacijų apie žydų katastrofą atskirose buvusiose nacistinės Vokietijos okupuotose teritorijose dažnai rašoma, jog pagrindiniai žydų naikinimo kaltininkai yra vietiniai gyventojai. Internete mirga straipsnių apie „paskutinį šansą“ serbams, lietuviams, latviams ir kitiems nuteisti buvusius vietinius nacių kolaborantus.

Gausioje literatūroje apie žydų naikinimą Lietuvoje neteko aptikti, kad dėl 3-iojo operatyvinio būrio vado Karlo Jégerio, liūdnai pagarsėjusio savo pateikta ataskaita apie okupuotos Lietuvos teritorijoje nužudyty žydų ir kai kurių kitų gyventojų grupių skaičių, kas nors kaltintų Šveicariją, kurios teritorijoje šis „žydynių buhalteris“ buvo gimęs, ar Vokietiją dėl to, kad šis karas nusikaltėlis nebaudžiamas savo pararde gyveno jos teritorijoje iki 1959 metų. Taip pat neteko skaityti, kad austrai atsiprašinėtų už savo tautiecių, garsėjusių ypatingu žiaurumu ir sadizmu Vilniaus gete, Franzo Murerio, Bruno Kittelio, Martino Weisso dalyvavimą holokauste.

Neteko girdėti, kad būtų surengtas minėjimas, skirtas Ašmenos žydų tragedijai atminti. Kas galėtų paaškinti, kodėl garsiajame Ludvigsburgo archyve, kuriamo sukaupta gausybė dokumentų apie nacių nusikaltimus Rytų Europoje, apie šią tragediją nėra jokio dokumento?

Baigdamas norėčiau pritarti straipsnio pradžioje cituoto Vitalijaus Michalovskio teiginiu: „Visi kategoriski apibendrinimai, vienašališkų etikečių taučiniu pagrindu klijavimas bei pasirinktinis A, nutyliant B, sakymas tik gilina pilietinės visuomenės susiskaldymą.“

Irena TUMAVIČIŪTĖ

Pasipriešinimo dalyvių (rezistentų) teisių komisija skelbia sąrašą asmenų, pretenduojančių į Kario savanorio ir Laisvės kovų dalyvio teisinį statusą

Vladas Baltuškevičius, g. 1924 m., (po mirties), partizanas, Marijampolės valsč., Tauro apyg. Geležinio Vilko rinktinė, 1945–1946 m.

Pijus Degutis, g. 1900 m., (po mirties), partizanas, Marijampolės valsč., Kalvarijos valsč., Tauro apyg. Vytauto rinktinė, 1948–1952 m.

Genovaitė Dūdienė-Janukevičiūtė, g. 1925 m., pogrindinės organizacijos narė, partizanų ryšininkė ir rėmėja, Panevėžio m., LLA narė, 1945–1946 m.

Albinas Garantkevičius (Garnatavičius), g. 1924 m., (po mirties), partizanas, Marijampolės valsč., Tauro apyg., 1945–1947 m.

Jadyga Golinko-Šimkevičiūtė, g. 1927 m., (po mirties), pogrindinės organizacijos narė, partizanų ryšininkė, Tauragės aps. Pagramančio valsč., 1946–1947 m.

Monika Jakimavičienė-Jančiukaitė (Jančiukytė), g. 1926 m., (po mirties), tremtinė, Alytaus aps. Miroslavo valsč., 1951 m.

Marija (Marė) Jančiukienė, g. 1887 m., (po mirties), tremtinė, Alytaus aps. Miroslavo valsč., 1948 m.

Juozas Jaškevičius, g. 1920 m., (po mirties), partizanas, Marijampolės valsč., Tauro apyg. Geležinio Vilko rinktinė, 1945–1946 m.

Vincas Kalinauskas, g. 1922 m., (po mirties), partizanas, Marijampolės valsč., Tauro apyg. Vytauto rinktinė, 1945–1946 m.

Bronius Ulčickas, g. 1918 m., (po mirties), partizanų rėmėjas, Švenčionių aps. Saldutiškio valsč., 1944–1945 m.

Stanislovas (Stasys) Ulčickas, g. 1920 m., (po mirties), partizanas, Švenčionių aps. Saldutiškio valsč., 1944–1945 m.

Felikas Unguraitis, g. 1905 m., (po mirties), partizanas, Marijampolės valsč., Tauro apyg. Geležinio Vilko rinktinė, 1945–1946 m.

Klemensas Unguraitis, g. 1913 m., (po mirties), partizanas, Marijampolės aps. Marijampolės valsč., Tauro apyg. Geležinio Vilko rinktinė, 1945–1946 m.

Jonas Valenta, g. 1914 m., (po mirties), partizanas, Marijampolės aps. Marijampolės valsč., Tauro apyg. Vytauto rinktinė, Geležinio Vilko rinktinė, 1945–1949 m.

Ona Viskantienė-Jančiukaitė (Jančiukytė), g. 1933 m., (po mirties), tremtinė, Alytaus aps. Miroslavo valsč., 1948 m.

Antanas Vizgirda, g. 1918 m., (po mirties), partizanas, Šakių aps. Šakių valsč., Tauro apyg. Žalgirio rinktinė, 1946–1947 m.

Leonardas Vizgirda, g. 1919 m., (po mirties), partizanas, Šakių aps. Šakių valsč., Tauro apyg. Žalgirio rinktinė, 1946–1948 m.

Vytautas Vizgirda, g. 1924 m., (po mirties), partizanas, Šakių aps. Šakių valsč., Tauro apyg. Žalgirio rinktinė, 1948–1949 m.

Ignas Meškauskas, g. 1923 m., partizanų rėmėjas, Vilniaus m., 1950–1952 m.

Jonas Mykolaitis, g. 1908 m., (po mirties), partizanų rėmėjas, Marijampolės aps. Marijampolės valsč., Tauro apyg. Geležinio Vilko rinktinė, 1945–1946 m.

Kostas Mykolaitis, g. 1909 m., (po mirties), partizanas, Marijampolės aps. Marijampolės valsč., Tauro apyg. Geležinio Vilko rinktinė, 1946–1947 m.

Vytautas (Vitas) Mykolaitis, g. 1928 m., (po mirties), partizanas, Marijampolės aps. Marijampolės valsč., Tauro apyg. Geležinio Vilko rinktinė, 1946–1947 m.

Marcijona Ruzgienė-Kunickaitė, g. 1893 m., (po mirties), Žydų gelbetoja holokausto metu, partizanų rėmėja, Tauragės aps. Kaltinėnų valsč., 1944–04–1944–11, 1946–1948 m.

Albinas Salynka (Salinka), g. 1922 m., (po mirties), partizanas, Marijampolės aps. Marijampolės valsč., Tauro apyg., 1946–1947 m.

Kazys Straigis, g. 1923 m., (po mirties), partizanas, Marijampolės aps. Marijampolės valsč., Tauro apyg., 1944–1945 m.

Stasė Staputienė-Ruzgytė, g. 1935 m., Žydų gelbetoja holokausto metu, partizanų rėmėja, Tauragės aps. Kaltinėnų valsč., 1944–04–1944–11, 1946–1948 m.

Algirdas Šlekys, g. 1915 m., (po mirties), partizanas, Marijampolės aps. Marijampolės valsč., Tauro apyg. Geležinio Vilko rinktinė, 1946–1947 m.

Jonas Tinteris, g. 1909 m., (po mirties), partizanas, Biržų aps. Saločių valsč., K. Pažemecko būrys, 1945–01–1945–12

Bronius Ulčickas, g. 1918 m., (po mirties), partizanų rėmėjas, Švenčionių aps. Saldutiškio valsč., 1944–1945 m.

Stanislovas (Stasys) Ulčickas, g. 1920 m., (po mirties), partizanas, Švenčionių aps. Saldutiškio valsč., 1944–1945 m.

Felikas Unguraitis, g. 1905 m., (po mirties), partizanas, Marijampolės aps. Marijampolės valsč., Tauro apyg. Geležinio Vilko rinktinė, 1945–1946 m.

Klemensas Unguraitis, g. 1913 m., (po mirties), partizanas, Marijampolės aps. Marijampolės valsč., Tauro apyg. Geležinio Vilko rinktinė, 1945–1946 m.

Jonas Valenta, g. 1914 m., (po mirties), partizanas, Marijampolės aps. Marijampolės valsč., Tauro apyg. Vytauto rinktinė, Geležinio Vilko rinktinė, 1945–1949 m.

Ona Viskantienė-Jančiukaitė (Jančiukytė), g. 1933 m., (po mirties), tremtinė, Alytaus aps. Miroslavo valsč., 1948 m.

Antanas Vizgirda, g. 1918 m., (po mirties), partizanas, Šakių aps. Šakių valsč., Tauro apyg. Žalgirio rinktinė, 1946–1947 m.

Vytautas Vizgirda, g. 1924 m., (po mirties), partizanas, Šakių aps. Šakių valsč., Tauro apyg. Žalgirio rinktinė, 1948–1949 m.

Liuda (Liudvika) Žalnieriukynaitė, g. 1929 m., (po mirties), partizanė, Vilkaviškio aps. Gižų valsč., Tauro apyg. 1946–1949 m.

Justinas Vytautas Žalnieriukynas, g. 1927 m., (po mirties), partizanas, Vilkaviškio aps. Gižų valsč., Tauro apyg. Geležinio Vilko rinktinė, 1946–1948 m.

Komisijos pastaba. Sąrašas skelbiamas vadovaujantis Pasipriešinimo dalyvių (rezistentų) teisių komisijos darbo reglamento 8 punktu: „Preendentai į Kario savanorio ir Laisvės kovų dalyvio teisinį statusą skelbia mi spaudoje.“

Passiteirauti tel. (8 5) 231 4157.

2016 m. rugsėjo 30 d.

Tremtinys

Nr. 36 (1202)

7

Akivaizdu, bet tokios yra demokratijos grimasos

(atkelcta iš 3 psl.)

Kad A. Karelinas išlaikė V.Putino pasitikėjimą, liudijo ir tai, kad po to, kai 2014 metų balandį Karelino vaikų krikštatėvis ir jo fondo stebėtojų tarybos narys, sporto holdingo „Kristal“ prezidentas, sporto objektus Berdske ir Iskitime statės Viktor Golubev, įkūrės nelegalią naftos perdirbimo gamyklę ir gavęs 270 milijonų rublių pajamų, buvo apkaltintas, o vėliau suimtas (pagal FSB medžiagą jis gryno apie 100 milijonų rublių per kito „Karelin-Fondo“ steigėjo „Akcept“ banką), A. Karelinas toliau naudojosi prezidento prielankumu. Jis ir 2015 metų gruodžio 28 dieną pasveikino Rusijos kariškius Sirijoje atskridęs į karinę aviacijos bazę šalia Latakijos, kartu su Karo aviacijos ir

kosmoso pajėgų vyriausiu vadu generolu pulkininku Viktoru Bondarevu.

Sport-siti prie Giumri kariės bazės

Galiausiai buvo pasiekta, kad Giumri mieste iš esmės nemokamai išskirtas 12,5 hektaro plotas. Nuo tada G. Petrosian tapo aktyviu Rusijos ir Arménijos kontaktų puoselėtoju, vis pabréždamas, kad tarp Rusijos ir Giumri yra glaudus bendradarbiavimas, nes mieste įsikūrusi 102-oji karinė bazė. O juk Rusijos kariėje bazėje Giumri veikia ir FSB skyrius, kuris kontroliuoja kariškius ir jų aplinką... Ir toje aplinkoje be jų palaikymo bei žinių mažai kas vyksta.

2013 metų gruodžio 2 dieną Rusijos prezidentas V. Putinas lankydamasis Giumri ka-

rinėje bazėje pasidžiaugė galutine Arménijos sėkmė nutraukiant derybas su Europos Sąjunga bei didėjančiu duju importu... Tuo tarpu Lietuvoje kilo paskutiniai žygiai prieš suskystintu duju terminalo stačią ir energetinę nepriklausomybę... Sau atsakykite į klausimą, kas buvo tu „žygį“ smaigalyje?“

Skaitai tokius tekstus ir galvoji – juk tai akivaizdi veikla prieš Lietuvos valstybę, gerai žinomi ir tai darantys asmenys. Atrodytų, kas čia blogo, kad investuoja užsienyje į modernią energetiką, tačiau sveikas protas kužda, kad tai tik akių dūmimas – ar nebus tiesa, kad investuojama, o tiksliau rengiamasi statomos Astravo AE elektros pirkimui?

Parengė Gintaras MARKEVIČIUS

Skelbimai

Spalio 4 d. (antradienį) 17 val. Kauno įgulos karininkų ramovės Didžiojoje salėje (A.Mickevičiaus g. 19, Kaune) minėsime Lietuvių konferencijos, vykusios 1917 m. rugsėjo 18–22 d. Vilniuje, 99-ąsių metines. Pagerbsime rugsėjo mėnesį gimusius 1918 m. Nepriklausomybės Akto ir 1949 m. LLKS tarybos Deklaracijos signatarus: Stanislovą Narutavičių (g. 1862-09-02) ir Aleksandrą Grybiną-Faustą (g. 1920-09-23). Kartu minėsime 1951 m. Lietuvos gyventojų trėmimą „Osen“. Dalyvaus prof. Libertas Klimka, prof. Stasys Vaitekūnas, LPKTS tarybos pirmininkė, LR Seimo narė Vincė Vaidevutė Margevičienė, LPKTS valdybos pirmininkė Rasa Duobaitė-Bumbulienė.

Renginio globėja – LR Seimo narė Vincė Vaidevutė Margevičienė. Organizatoriai – LPKTS Kauno filialas ir Kauno įgulos karininkų ramovė.

Trėmimo operacijos „Ruduo“ atminimo akcija

Birželio 13-osios vakarą Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjungos iniciatyva visoje Lietuvoje sužibo „Juodojo birželio“ atminimo akcijos žvakelės. Dėkojame prisdėjusiems prie gražios idėjos ir tikimės, jog tokia akcija – išdėti iš žvakelių tremtiniam brangiausią žodį – LIETUVA, bus vykdama minint visas didžiųjų trėmimų jubilijines sukaktis.

Prieš 65 metus, 1951-ųjų spalio 2–3 dienomis vyko masiniai Lietuvos gyventojų trėmimai į atokiausius Sibiro regionus, kodiniu pavadinimu „Ruduo“ (rus. „Osen“), kurių metu Lietuva neteko beveik 20 tūkstančių piliečių. Iš viso okupacijos metais Lietuva neteko trečdalio gyventojų. Prisiminami šią mūsų tautai tragiską

sukaktį, susiburkime draugėn ir **spalio 2 dieną miestuose ir miesteliuose, prie paminklų bei memorialų tremtiniams, Laisvės kovotojams, geležinkelio stotyse jums patogiu laiku ir iš ilgai degančių žvakelių (ilgiau nei 24 val.) sudėkime vienintelį žodį – LIETUVA**, kad per naktį žvakelių šviesa liudyti ir primintų.

Būkime draugiški aplinkai ir baigus degti žvakelėms nepamirškime sutvarkyti akcijos vietą.

Akciją inicijuoja Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjunga, tad kviečiame LPKTS filialus aktyviai dalyvauti.

Daugiau informacijos – LPKTS valdybos pirmininkė Rasa Duobaitė-Bumbulienė tel. 8 614 85117, el. paštas: tremtinys.lpkts@gmail.com.

Redaktorė Jolita Navickienė
Redakcija: Audronė Kaminskienė, Vesta Milerienė
Maketavo Ignas Navickas

Adresas: Laisvės al. 39, 44309 Kaunas, tel. (8 37) 323 204
el. paštas: tremtinys.redakcija@gmail.com

Įmonės kodas 300032645
Ats. sask. Nr. LT18 7044 0600 0425 8365, AB „SEB“ bankas

ILSĖKITĖS RAMYBĖJE

Petrunėlė Stasiūnaitė-Rimkevičienė
1917–2016

1948 m. ištremta į Krasnojarsko kr. Partizansko r. Į Lietuvą grįžo 1956 m. Gyveno Radviliškio r. Sidabrave. Užaugino sūnų.

Palaidota Sidabravo kapinaitėse.

Užjaučiame sūnų ir artimuosius.

Radviliškio buvę tremtiniai

Anelė Adomaitienė
1928–2016

Gimė ir užaugo Skardupių k. Vilkaviškio aps. ūkininkų šeimoje, auginusioje aštuonis vaikus. Du broliai, artėjant frontui, pasitraukė į Vakarus. Viens brolis mirė Vorkutos lageryje. Tėvas jau buvo miręs, kai 1948 m. su mama, broliu ir vyriausiu broliu šeima Anelė buvo ištremta į Krasnojarsko kr. Mansko r. Tremtyje teko dirbtis sunkius miško darbus. Vėliau tremtyje sukūrė šeimą su likimo broliu Saliamonu, grįžusiu iš lagerio į tremtį. Gimė duktė ir sūnus. Į Lietuvą grįžo 1963 m. Rašė prisiminimus apie tremtį. Buvo aktyvi LPKTS Jonavos filialo narė.

Palaidota Jonavos kapinėse.

Nuoširdžiai užjaučiame dukterį Aldoną, sūnų Vytautą ir visus artimuosius.

LPKTS Jonavos filialas

Edvardas Urbonas
1941–2016

Gimė Kretingos r. Senosios Impilties k. ūkininkų šeimoje, 1948 m. kartu su šeima ištremtas į Irkutskos sr. Šamankos k. Tremtyje dirbo miško ruošos darbus. 1971 m. su šeima grįžo į Lietuvą ir apsigyveno Kretingoje. Dirbo Statybos remonto valdyboje mechanizatoriumi.

Palaidotas Kretingos kapinėse.

Nuoširdžiai užjaučiame šeimą ir artimuosius.

LPKTS Kretingos filialas

Lilija Tauginaitė-Ruibilenė
1964–2016

Gimė Krasnojarsko kr. Jeniseisko r. Maklakovo treminės, Laisvės kovų dalyvės Anelės Kraujelytės-Tauginienės (kario-savanorio Antano Kraujelio sesers) ir politinio kalinio Vaclovo Taugino šeimoje. 1965 m. kartu su tėvais grįžo į Lietuvą ir apsigyveno Leonpolio tarybiname ūkyje, Dainavoje, Ukmergė r. Tremtinės šeimoje augo kartu su dvieim seserimis – Laima ir Dalia. Mokėsi Dainavos aštuonmetėje mokykloje. 1979 m. ją baigusi tėsė moksclus Kauno technologijos technikume. 1985 m. įgijo raidžių rinkimo technologijos specialybę. Dirbo Vilniuje Motiejaus Šumausko spaustuvėje, vėliau – Valstybės leidybos centre gamybos skyriaus vedėja. 1993 m. ištėkėjo už Artūro Ruiblio ir persikėlė gyventi į Šventąją. Dirbo įvairiuose darbus, buvo pareiginga, darbštir ir visų gerbiamą. Susilaikė dviejų dukterų Samantos ir Ugnės.

Palaidota Šventosios kapnaitėse.

Liūdi dukterys, seserys, tetos, artimieji, bendradarbiai.

Habil. dr. Janina Šyvokienė, Laisvės kovų dalyvė

Užjaučiame

Iškeliaus amžinybės taku Onutei Diškevičiūtei-Sadauskienei, nuoširdžiai užjaučiame sūnus Vytautą, Raimondą ir jų šeimas.

Kartu liūdi Tomsko sr. Kargasoko r. Sangalkos tremtiniai

ISSN 2029-509X

Tremtinys

Leidėjas Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjunga

www.lpkts.lt

Spausdino spaustuvė
UAB „Morkūnas ir Ko“, Draugystės g. 17, Kaunas

2 spaudos lankai
Tiražas 2020 egz.

Kaina
0,60 euro

Projektus „Lietuvos Laisvės kovų, tremties ir tautos netekėjų atspindžiai“ ir „Istorija be „baltų dėmių“ remia

S P A U D O S ,
R A D I O I R
T E L E V I Z I O S
R É M I M O
F O N D A S

Vieno gyvenimo istorija

(atkelta iš 5 pl.)

1952 metais pradėjau eiti į mokyklą, į penktą klasę: Timonine buvo vidurinė mokykla. Iškart gavau pirmą kuołią iš rusų kalbos: reikėjo parašyti atpaskanom, kurio turinio aš net nesupratau, tik pamenu, kad buvo kažkas apie mešką. Ištaisė tik pirmą sakinį, net nežinau, kiek klaidų buvo, ir parašė vieną. Tą lapelį aš ir dabar kažkur turiu, parsivežiau. Mokytoja Nadežda Ivanova vis dėlto buvo labai nuoširdi. Mes ten buvom keturi lietuviukai, tai ji mums padėdavo: vakarais eidavom pas ją rašyti diktantų, mokytis privačiai. O kiti dalykai buvo lengvesni – aš Lietuvos penktą klasę jau buvau baigusi. Taip ir pabaigiau ten septynias klasses, iš rusų kalbos raštu jau nebe kuolą, o trejetą turėjau.

Patys baisiausi buvo pirmieji metai – nieko neturėjome. Per pirmas Kalėdas kaimynė iš Lietuvos mums atsiuntė lašinių ir miltų, tad galėjome Kalėdoms pasikepti bulvių su spurgais. Mama turėjo atsivežusį gražių lėkščių, mes su Jadviga – patalynės, tad ir teko mainytis su vietiniais, kad išgyventume. Už pagalvę gaudavome kibirą bulvių, už patalus, regis, tris.

Už darbą duodavo ne pinigų, net ne grūdų, bet tokias sumaltas atliekas nuo grūdų – iki šiol nesuprantu, kas ten buvo. Ruda masė, kurios negalėdavai net suminkyti. Mes, vaikai, turėjom nedidelį metalinį „pečiuką“ – krosnelę – kažkaip suplakdavom su vandeniu ir kažką „kepdavom“.

Lietuviai – gabūs ir galvoti, prakutom. Kitais metais atsirado ir vištų, pasisodinom ir bulvių. Suėjo visas kaimas žiūrėti, kaip lietuvių bulves sodina. Vie-

nas tremtinys buvo kalvis, padarė nedidelį plūgą. Nebepamenu, kiek ten leisdavo žemės užsiseti, 20 ar 30 aru. Kartą su mama nuėjom į Ačinskā ir pardavėm 150 kiaušinių, nusipirkom limonado ir bulkutę, prisėdom parkelyje ir gardžiai papuotavom.

Per šienapjūtes, kai lašinius valgydavom, rusai vis prieidavo ir stebėdavosi. Jie visai nemokėjo ūkininkauti. Nežinau, gal paskui ir išmoko. Jie niekad neaugindavo didelių paršų – pasipjaudavo mažiukus, kokių 30–40 kg, ir visuomet – žiemą. Mėsą sudėdavo ant ūkinį pastatų lubų ar stogų, išsvirdavobragės (samagono), nežinau iš ko – gal išbulvių, sukviesdavo kaimynus ir persavaitę tą paršiuką sutvarkydavo. Po savaitės eidavo pas kitą kaimyną – šitaip ir gyveno. Lašinių, kumpių – niekas tokį stebulkų nežinojo. Lietuviai éme statyti šiokias tokias rūkyklas, mokyti vietinius rūkyti mėsą: šie niekaip nesuprasdavo, kaip per tokias karštias vasaras mėsa mums nesugesdavo.

1953 metų kovą mokykloje įvyko kai kas naujo. Visi mokiniai, gal pora šimtų, buvo suvaryti į koridorius šalia mokytojų kambario, kur buvo radijas. Ten vis pranešinėta, kad tautų tévas ir žmonijos genijus Stalinas merdėja. Dvi dienas tokio „garbés sargyboj“ reikėjo laukti, kol numirė. O mes vis taip pataiydamo atsistoti – visi keturi lietuviukai kartu. Aplink viskas rimta, mokytojos kambarį baisiausiai bliauna. Kai pranešé, kad Stalinas numiré, mus visus keturis juokas paémé, tačiau reikėjo valdytis. Pasisiūrim viens į kitą – dar juokingiai pasidaro... Bet šiaip ne taip susivaldém. Mano pusbrolis Stasys Putrius buvo nuteistas 25 metams

lagerio už tai, kad mokykloje Stalino portretui akis išbadė... Pamenu tik, kad labai apsidžiaugėm po Stalino mirties: buvo paskirtos dvi dienos gedului, kai nereikėjo eiti į mokyklą.

O Jadygai greitai atsibodo Timonine. Ją labai engė kolūkio pirmininkas, vis vadindavo faštiste, „nemeckaja morða“. Galų gale ji pareiškė, kad šiam kaimė jis nesédės, spjovė į darbą ir nieko neklaususi, nors kas ménės reikėdavo užteiti į komendantūrą, išėjo pėščia į Ačinskā. Kiek ji prisikentėjo nuo tų pirmininkų... Nežinau, kiek ji Timonine ištvertė – metus ar dvejus. Kažkokiu būdu Ačinske susirado darbą valgykloje – saugoti ir tvarkyti naktimis. Tad naktimis dirbdavo, o dienomis ilsedavosi, tik neturėjo kur gyventi – miegodavo tiesiog parke. Vieną kartą ir man teko jai padėti valgykloje, niekaip nesuprantu, kaip jai nebūdavo baisu... Nuolat belsdavosi visokie girtuoliai, vis ko nors reikalaudavo.

Ačinske lietuvių buvo ir daugiau, tad Jadviga netrukus susirado prie globstį pas Banium iš Pilviškių. Jie priėmė mus abį gyventi, nes aš, baigusis septynias klasses, 1955 metais išstoja į Ačinsko medicinos institutą. Konkursas buvo nemažas: gal penki žmonės į vieną vietą, tačiau išstoja. Tik iš rusų kalbos egzamino raštu gavau trejetą, dėl to negalėjau gauti stipendijos. O be stipendijos negalėjau mokyti – mes juk nieko neturėjom. Jau po stojamųjų ėjau pas direktorių atsiimti dokumentų, tačiau ten buvusi pavaduotoja perkabėjo: padrasino, kad kitą trimestrą geriau išlaikysiu egzaminus ir gausiu stipendiją. Taip ir buvo, o pirmus ménėlius išgyventi padėjo Jadviga. Ji gaudavo

nedidelę algą, tačiau vis nuvogdavo cukraus, saldainių – taip ir išsilaičiame.

Po Stalino mirties buvo pradėta leisti tremtiniams sugrižti, tačiau ne vieną prašymą mums teko parašyti. 1957 metų kovą pagaliau gavom leidimą išvažiuoti, tačiau neleista sugrižti namo, į téviškę. Per likusį laiką susitvarkėm kuklų ūki Timonine, ką galėjom – pardavėm, ir liepos ménės aš su tévais grįžau į Lietuvą. Genė Timonine susirado vyra, kurį iš tremties paleido anksčiau, tad ji grįžo dar 1957 metų pradžioje. Jadviga, taip pat ištekėjusi Ačinske, turėjo dar palaukti, kol paleis jos vyra – sugrižo metų pabaigoje.

Kelionė buvo kur kas linksmesnė ne išvažiuojant į priekį, be didesnių nuotykių. Nors ir buvo uždrausta, tačiau išlipę Kretingos stotyje, patraukėme tiesiai namo, kur, kaip paaškėjо atvykus, buvo įrengta mokykla. Ten gyveno ir keli mokytojai, o virtuvėje, kur mes, vaikai, paskutinius metus gyvenome, buvo laikomas vištос... Kaip skaudėjo mano téveliui matant, kad namuose, kuriuos pastatė savo rankomis, gyvena svetimieji ir dar vištas viduje laiko... Pernakvojome, kiek pamenu, pas kaimynę, kuri mums siuntinius siūsdavo, o kitą dieną viena mokytojų, Tamašauskienę, pasiūlė užleisti mums virtuvę. Su mama išvalėm, iššveitėm tą vištidi ir pradėjom gyventi ten...

Ačinske baigiau du kursus, tad reikėjo pasimokyti dar metus. Nuvykusi į Klaipėdą sužinojau, kad ten man nėra vietos, todėl mokslus užbaigiau Šilutėje. Po mokslų gavau paskyrimą į Platelius, o ten pasipainiojo ir manasis Vaclovas Borusevičius...

Užraše Antanas TERLECKAS

Lietuviškos salelės imperijos žemėlapye

(atkelta iš 4 psl.)

Domo Rakščio prisiminimai

, Dalyvau Irkutsko Kuibyševo gamyklos kultūros namų meno saviveiklos kolektyve. Ten jau buvo nemažas lietuvių saviveiklininkų būrys, kurį sudarė studentai, technikumų moksleiviai iš Medicinos seserų mokyklos, Sporto instituto, Medicinos instituto, Statistikos technikumo, Geležinkelinkų statybos technikumo, kuriami aš mokiausi, Kalnakasybos instituto, Energetikos technikumo, Lakūnų mokyklos, Bitininkystės mokyklos. I kultūros namų salę rinkdavomės sekmandieniais. Tai buvo palaimos valandos. Iki 120 žmonių, visi lietuvių, po vienu stogu. Maža Lietuva svetimoje žemėje. Tomis valandomis kiekvienas stengės išlaikyti lietuviybę.

Choro vadovas Vytautas Kesylis puikiai parengdavo koncertinę programą, buvome kviečiami koncertuoti į daugelį Sibiro miestų. Choro dirigenė Aldona Liuberskytė, jai talkino dirigentas ir solistas Edmundas Stravinskas. Veikė šokių grupė, kuriai vadovo Genutė Vigelytė. Saviveikla suvedė mane su gyvenimo palydove ir nuoširdžia drauge, vėliau tapusia mano žmona, Kazimiera Ožeraityte. Deja, šiemet Aukščiausiasis pasikvietė ją pas save.

Liko tik prisiminimai, kartu nugyventi metai įrašė į mūsų metraštį daug gražių eilučių. Bene svarbiausios jų – kartu užauginti vaikai: duktė Rima ir sūnus Remigijus.

Koncertuoti, žinia, teko tik Sovietų sąjungoje. Bet ir tos išvykos dabar, žvelgiant nuo metų aukštumos, atrodo reikšmingos. Koncertavome Angarske, Usolje-Sibirskoje, kur buvo daug lietuvių tremtinių. Jiems tai buvo tikra atgaiva išgirsti patriotines ir lyrines lietuvių liaudies dainas. Neįmanoma neprisiminti akimirkų, kai 1958 metų pavasarį Irkutsko, Kuibyševo gamyklos salėje buvo surengtas didelis lietuvių saviveiklininkų koncertas. Didžiulė salė vos talpino arti trijų tūkstančių žiūrovų. Choristai buvo vertinami. Kollektivas apdovanotas medaliumi „Už kultūrinę veiklą“, kuris prilygo vos ne ordinui. Buvo bandymų mūsų kolektyvą išsiūsti į Maskvos kultūros dekados dienas, bet TSKP CK už protestavo. Tačiau koncertinės veiklos užteko. Ap linkytas Baikalo ežeras, plaukėme laivu „I.Babuškin“, kaip sudėtinė koncertinės programos dalis choristai dalyvavo „Muzikinio teatro“ pasiodyme, net ledo čiuožyklos reviu dalį programos užpildė lietuvių saviveiklininkai.

Tų koncertų, susitikimų metu kiek vienas jautėme, kad esame gerbiami,

kad mūsų menas vertinamas. Juk esame „žmonės iš Lietuvos“. Tačiau 1958 metų rudenį tremtinių gyvenime atsirado dar džiugesnių įvykių, nei repeticijos ar koncertai. Jau gavome pasus ir pradėjome ruoštis kelionei. Į Lietuvą, į savo meilės kraštą. Šis potraukis buvo nenumaldomas ir neatidedamas.“

Kai bemaž visi tremtiniai grįžo į Lietuvą, buvę Irkutsko meno saviveiklos dalyviai nutarė rengti „Irkutsko studentų“ susitikimus. Kiek džiugiu aki-

mirkų patirta susitikus po 30 metų! Susitikimai vyko Vilniuje, Kaune, Alytuje, Šiaulių, Tauragėje. „Jei iš pradžių susirinkdavo per 100 žmonių, tai metai po metų – vis mažiau. – sako D.Rakštys. – O taip norisi dar ir dar kartą pasimatytu, pabendrauti ir būtinai – padainuoti.“ Taip ir norisi užtvirtinti D.Rakščio žodžius: dar susirinkite, dar pabendraukite. Ši kartą rinktės Vilniuje. Dabar jūsų dienos, mieli dainorėliai. **Aušra ŠUOPYTĖ**